

Fafaragó iskola Székelyudvarhelyen

„Valamely nemzetiségnek, melynek sorsa történelmileg úgy alakult, hogy saját nemzetének keretén kívül él feladata a hagyományok ápolása, a való világ feltárása, a gyökerek felmúlása”. Ars poeticájának vallja Sütő Andrásnak a gondolatát Orbán Áron, aki 1973-tól fafaragó iskolát vezet Székelyudvarhelyen. Kétéves kurzusan olyan tehetségeket képezett, akik a megszerzett mesterségbeli tudással a népi hagyományok megbecsülésére és őrzésére nevelnek — szobrászattal.

Orbán Áron Felsőböldogfalván született 1927-ben, s gyermekkorában lett a csiksomlyói fafaragó iskola tanulója. A tehetségkutató mozgalom révén került Kolozsvárra, ahol 1955-ben kapott diplomát a Jon Andreescu Képzőművészeti Intézetben. Már egyetemi évei alatt részt vett kiállításokon. Műveiben minden idegszálával szülőhelyéhez kötődik. A Kopjafát faragó fiú című faszobrát 1954-ben a Kulturális Minisztérium vásárolta meg. 1955-ben pedig a Csemeterőtől fiú-ja nyert díjat, s a bukaresti városi múzeum megvásárolta. 1959-től tanít és emellett szobrászkodik Székelyudvarhelyen.

Orbán Áron témáit az egyszerű emberek munkáshétköznapjából, tiszta élményeiből meríti. Ilyen a Fausztafók, a Hólabdát dobó fiú és a Hegyi pásztor, aki botjára támaszkodva hevesen lép előre nyakában tartva pásztorfürtjét. Büszke tartással néz szembe a világgal, megkötözve is az erdélyi munkásmozgalom kimagasló alakjának, Józsa Bélának a portréja. Egyik főművét, a Székely kariatidát 1969-ben faragta meg. A klasszikus görög forma a népi faragás hagyományával egészül ki, tiszta és sűrű architektúrává.

Lélektani érzékről tanúskodik több gyermekarcása, markáns férfialakjai rönkön ülő favágója. Kőből és faragott kopjafákból szerkesztette meg Orbán Balázs síremlékét, és tartalmas arcú mintázott Kőrösi Csoma Sándorról.

Munkásságát 1977-ben súlyos megpróbáltatás torpantotta meg: részben megbénult, s ezért szob-

rászi tevékenységét meg kellett szakítania, szerencsére azonban fafaragó szerszámaik nem kellett letennie. Azóta gyönyörű csillag- és virágmotívumos székek, tékákat, bölcök, lámpatartók, ládák, sulykolók, emberarcú székátlak kerülnek ki a keze alól.

Orbán Áron a romániai magyar szobrászat jelentős alakjává emelkedett. Több műve Budapesten, Sass Pálné és Pálffy Károly műgyűjtők birtokában található, s bemutatásra is várnak, hiszen megbecsülendő életmű darabjai.

LOSONCZI MIKLÓS

Andrássy Lajos

Szép nemzedékem

Enyém! Tied! — osztottunk. Majd: Tiétek! Útódtnak is — és érdemünk: a vétek...

Neked, nekem, nekünk... A vártán: nekik, nekik... nekem — s ha árván marad a társ, akkor: neki féltéte erkölcs s jog, az ember előbb e részt is... Változó világ formál, formáljuk: csontig belevág kötése meg a régeinek az újba.

— sebzett anyánk míg görcsökben vajúdba iderakott é földre sorba minket nem is tudta miért, mivégre s mit tett! Éltünk — akár a többiek — s kicsit még másként is tán: a „kordivat”, a mindég „közös”-ben élő gondolattal osztott jóvó: jussunkból lassacsán kifosztott, mint házat rakó Ós (a tágas othont zöld-ág alá tetőzte, kertet is vont körébe, ahol végre lenne nyugta... s benyelte őt, előbb, a hűvös kriptá) kerengek itt még, ám hevít a távlat: lesz még hitünkre egyszer magvarázat, s a vétkesekből lehetnének a bátor, bár együgyű, de nem csak prédikátor, előfutára — harcosai? — a kornak.

„envém” s „tied” hol jobban összeforrnak az álmainkkal... Am de nincs miért bánnom, megbánom — fele enniért ünneplem ma: ha lányom és vejem e Duna-tájon — (szép szülőhelyem, létem tanúja s feijám öre is!) egy jobb hajót már biztos révbe visz. ha: mer, ha tud — akár! — nem lesve vissza, hogy ép-e még a híd? s szándéka tiszta! ha: mer taposni ösvényt új utat, ha téved is! de fel s tovább kutat a csúcsra, hogy majd újabb csúcsokat hódítson el a féltékeny jóvótól, nos áldom én s köszöntöm is szívemből a raitam túl-tevőt, a jobb utódot, mert vallom én, a bölcs, amit kimondott: — „Tövis, ki maga szórt oda, amerre útja visz; panaszra annak nincs joga, ha szúrja a tövis!”

„Rómáról jut eszembe...”

A görbe fal

A vidám, mosolygó sétáló dombnak, a Pinciónak szóról szóra is, meg átvitt értelemben is van egy götét oldala; tudniillik az a magas fal, amely a Pincio-kaputól a Popolo-kapuig vezet, de nem egyenes vonalban, hanem itt-ott görbén, ezért hívják a rómaiak görbe falnak.

A fal is és a mellette húzódó földszív is vérrrel van áztatva, és sok szomorú történelmi esemény fűződik hozzá. Már i. e. 272-ben a mai formájában állott. Aurelianus császár vetette körül Rómát hatalmas falakkal. Amikor 536-ban Belizár megerősítette az omladozó, málló falakat, hogy a várost a gótok ellen védje, a restauráláskor a fal egy olyan pontjához értek, ahol a legjobban rászorult a felújításra, lévén rajta hatalmas repedés. Belizár emberei itt megmakacsolták magukat,

és nem akarták a munkát folytatni. A legenda szerint Szt. Péter jelent meg egyiküknek, és megígérte partfogását, még azt, hogy ezen a ponton ő védi a falat. Elég volt ez a halandóknak ahhoz, hogy hozzá se merjenek nyúlni.

Furcsa összejátszása a kitálásnak és a véletlennek, hogy a gótok ezen a ponton meg se kísérelték, hogy a városba betörjenek, mert nem volt ott senki.

Sok legenda fűződik még a görbe falhoz. Sokan azt tartják, hogy a tövében volt a gonosz Néró császár sírja. (Egyébként öt-hat helyet is megneveznek a rómaiak, ahol Néró el van temetve. Ez mindig attól függ, hogy a városnak melyik részén kerézközik az ember.)

Az is igaz és szomorú, hogy a fal tövében temették el valamikor a gonosztevőket és a

„szegény bűnösök” holttestét, főleg azokat, akik szentségek nélkül haltak meg.

Itt lel: végső menedéket egy fiatal házaspár is, akik a karbonárik tiltott szektájának tagjai voltak, és halálra ítéltettek. Egész Róma teljes szívvel melléjük állt, sírjuk pedig hosszú ideig záródokhely lett.

E „sötét” hely romantikus varázsát növelte az itt elkövetett sok öngyilkosság: aki megunta az életét, ledobta magát a görbe falról. Annyi öngyilkosságot követtek el, hogy az ilyen célból leggyakrabban látogatott helyeknél dróthálókat feszítettek ki a hátságok, hogy megakadályozzák az öngyilkosjelölteket tettük elkövetésében.

Az évek során erősen megrongálódott falakat mindig restaurálják, vigyázva azok eredeti formájára. Annyi bokor, virág és dús kuszónövén veszi körül, e falakból mégis valami nyomozható, mélabus atmoszféra árad.

TIMÁRNÉ

MAKKAR ERZSÉBET

Próbafelelvétel

Amint azt klasszikus drámák rendezőknek szóló utasításából tudjuk, hajdan hírnökök pihegve szóltak, ha jöttek. Rég volt, szép lehetett. Mostanság a postás jön, nem piheg, unott az arca, azt mondja: távirat, s tartja a markát.

Zöld mezőben fehér szigetecské: a nevem meg a címem rajta. Reménykedem. Biztosan jó hír, gondolom, de aztán reménytelenül elbizonytalanodom. Az asszisztens aláírású üzenet egy játékfilm forgatásához kéri a segítségemet, majd arra biztat, telefonozz nekik. A szám haljegyű. Székesfővárosi tehát. Fél kézzel a cetlit szorongatom, másik kezem rendelkezésemre álló újjalval a pajeszomat pödörgetem, ami az elmélyült töprengés jele nálam. Tanácsalanság esetén tépkedni is szoktam a halántékom alatt már erősen öszülő szőrszálakat.

Játékfilm? És én segítek? Mi a frászkarikáról szólhat ez a játék? Ha valami újságírással kapcsolatos dologról van szó, akkor bátran kérhetnének segítséget a szakma valamelyik klasszikusától, vannak Pesten annyian, hogy

Dunát lehetne rekeszteni velük; néna be sem lehet férni tőlük egy-egy reprezentatívának (sok kaja, sok pia, plusz ajándék) sajtótájékoztatóra... Másodálásban költő vagyok. De hát ez sem stimmel... Pest-Budán rövid sorokat egymás alá rovgató pályatársból van vagy kétezer... Miért pont engem?

Mi lehet még? Vessünk véget a konzultációnak, mondok magamnak szelíden, s megértően, mert mint tudom, magammal viszonylag elég jól megértjük egymást, telefonozunk.

— Filmgyár — szól egy fásult hang a telefonba.

Mondom neki az asszisztens nevét, s a melléklélmás számát. A fásult férfiú kisvártatva kapcsolja is a számot.

Párizsba, Londonba, Fokvárosba, a Falklandokra állítólag könnyű telefonálni. Pestre — nem most tapasztalom először — nehéz. Brummogásokat hallok, hangos neszeket, olyan hangokat, mintha valaki egy vécelanccal hegedülne; csak az asszisztenset nem hallom rendezésen.

Abban azért nemsokára meg egyezünk a kölcsönös meg nem értés jegyében, hogy másnap elutazom a fővárosba, ahol minden további teendőt megbeszélünk.

Columbus bátor volt, Magellán nemkülönb — vágjunk neki, mondok magamnak, mert meg szoktuk beszélni a dolgokat, csak így egyszerűen velem.

A barátok tanácsokkal árasztanak el.

— Kábítsd el őket, öregem! — mondja Z.

— Öltözz fel szépen — ezt tanácsolja K., aki maga egy koszlott farmerben jár évek óta, s nyilván ezt az öltözéket tartja a pesti elegancia acucsanak. — Végülre is nem akárhová hívnak — teszi hozzá.

A hiszékenyebb barátokat kábítom.

— Főszerepet kaptam — mondok N.-nek, aki most az egyszerű rövid úton bizonyítja, hogy nem is hiszékeny, akkorát robog, hogy mozogni kezd az armatúr, a plafon alatt.

Valaki azért mégis bedől. Aranika. Megkér, hogy írjak be az emlékkönyvébe, mert neki az első hiteles autogramja a jövőendő filmsztárjától.

Utazom már a hajnali gyorson, s bizton tudom, nem lesz neki, de hát egyébként is van dolgom Pesten, miért ne tudjam meg, hogy miben is kéri a segítségemet és pont egy játékfilmhez. Gyerekség, de velem született kíváncsiságomról nem tudtam leszokni ez ideig...

A címre időben érkezem. Egy álomszép ifjú hölgy az ajtóban. Végigmér. Ezek valamiféle náiam szebb fickóra vártak, gondolom, de ezt kapják, mondok magamban, s hagyom, hogy beterejenek egy szobába. Körben lámpák, huzalok, az asztalon egy üveg hamutartó teteien mikrofon.

— Türelmét kérjük — mondja a szép arcú ifjú hölgy —, nemsokára megérkeznek.

Mintha Godot-ra várnék. Kezdem magam furcsán érezni. Egyedül hagynak, mint valamiféle kísérleti állatot. Pislogok, mint a miskolci kocsonyában a béka. Te jószágú úristen, csak nem figyelnek valahonnan! Lyukakat nem látok a falon. Füstölök, várakozom.

Aztán, mintha mennyei trombitaszóra, megérkezik egy kedves mosolyú fiatal nő. Meglehetősen ovációval fogadják a különféle zugokból hirtelen előtörő férfiak. Ez már lehet valaki — gondolom, s igyekszem palástolni zavaromat. Mit lehet tudni?

Végzőra megjelenik egy langaléta fiatalember egy kézi kamerával, mire is a későn jött hölgy felbátorít: beszéljek magamról.

Már ifjúkoromban (amikor még a kisdobosfelelvételhez is szükséges volt írásba adni, hogy apam hivatalnok, anyám pedig presszósno), szóval már akkor megtájtam ezt a műfajt. De itt? Szemben egy hosszú fiú egy rövid kamerával, jobbról egy élesre állított mikrofon, féljobbra pedig a későn jött nő, egy tühegyes golyóstollal, és egy engedeimes jegyzetfüzettel...

Mi a frászkarika történiük itt?

A tollal magam is tudok bänni. Ebből élek. Valaha mikrofon is volt a kezemben. Akkoriban abból éltem. Ezt nem lehet csak úgy egyszerűen feladni, mondok inkább. És mondok. Igen ám, de itt kérdeznek is. És roppant nehezettek.

— És mondja, hánykor kellett ahhoz ott, vidéken felkelni, hogy mostanára ideérjen?

— Fél hatkor — mondok. (Ez az igazság, akkor keltem.)

Am a hölgy csodálkozik.

— Olyan korán?

Varok egy picit. Gondolkodom. Ismerek néhány ezer embert, sokan fordítva tették volna fel a kérdést: olyan későn, akkor, hogy ér be a munkahelyére?

Veszélyt szimatolok. Régóta tudok a hidrocephaliáról; azzal, hogy az ország áll egy Budapest nevű vízfejből, s ami nem az: vidék. Vidék a maga sötétségével, korán kelésével, a tehének farával, meg egy Muca nevű helyszéggel fémjelezve, de a saját bőrömön még nem tapasztaltam, hogy vidékinek nézzenek, a szó effajta pejoratív értelmében.

A vízfejre gondolok, s elkezd emelkedni a pumpa; megv az agyvízem — mint borban a gyöngy — fölfelé. Pirosodom, vörösödöm. A kutyára gondolok, aki kilencet kölykezett.

Amikor végre elbocsátatom, megpróbálom rendezni soraimat. Az írószövetség ajánlott erre a próbafelelvételre, meg is hívtak. Vidékről hívtak meg. Valószínűleg a statisztika miatt, s fél hatkor felkeltem ezért. Ha tudom előre, hogy a korán kelés is a vidékiségi kritériuma, lehet, azt mondom, már tegnap reggel feljöttem a fővárosba, bár ahogy ismerem magamat, nem mondtam volna.

A továbbiakról, azt mondták, értesítenek. PETRI FERENC